

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВОДИ В САДОВО-ПАРКОВОМУ МИСТЕЦТВІ

Досліджуються особливості використання води в садово-парковому мистецтві.

Ключові слова: особливості використання, садово-паркове мистецтво, композиція.

Исследуются особенности использования воды в садово-парковом искусстве.

Ключевые слова: особенности использования воды, садово-парковое искусство, композиция.

In of the article the feature of uses of water are investigated in a art.

Key words: features of the use of water, garden-park art, composition.

Однією з важливих проблем садово-паркового мистецтва загалом й ландшафтного дизайну зокрема є естетичне використання води, яка як активний природний засіб значно підсилює архітектуру міста й робить її більш природною.

Живий пейзаж з використанням води в різних її проявах збагачує архітектуру міста й послаблює відірваність міського житла від природи.

Садово-паркове мистецтво протягом десятиліть привертало до себе увагу вчених. Проблеми використання води в садово-парковому мистецтві досліджували такі провідні вчені як: Л. П. Александров, Н. І. Архіпов, І. О. Богова, Ю. О. Бондар, Н.А. Ільїнська, А. П. Вергунов, Л. С. Залеська, В. В. Згур, О. О. Кищук, Е. М. Мікуліна, П. І. Приходько, Я. Б. Расимчук, І. А. Родичкін та ін. Означена тема не є досконало вивченою, тому потребує поглиблених наукових досліджень і дизайнерських пропозицій.

Мета — проаналізувати та виявити основні особливості використання води в садово-парковому мистецтві та ландшафтному дизайні.

У садово-парковому мистецтві протягом багатьох століть люди використовували воду для того, щоб прикрасити свої міста, а не тільки для пиття й умивання. Вода має деякі властивості, які повертають нас до найбільш атавістичних глибин нашої природи. Вода річок і озер разом з вогнем, деревами й небом над головою є елементами, які все ще пов'язують людину з її примітивним минулим. Серед них найсильніші емоції викликає вода й вогонь. Вогонь у системі міського середовища сприймається як небажаний і небезпечний, тоді як вода несе в собі радість: вона життєдайна,

є тією речовиною, з якої вийшли ми всі. Стихійність і багатство води хвилює відчуттям її первозданної сили. Проте навіть стала вода в мирних ставках та басейнах діє на нас, як дикі тварини в зоопарку, що у своєму тихому розпачі, приборкані ґратами, завжди готові до вибуху люті. Вода нагадує нам про високі гори й потоки, про глибокі западини й дзвінки струмки, про тишу первозданної природи. Навіть у місті вода зачипає найпотаємніші порухи людської душі.

Першими водними артеріями міст на Сході були іригаційні канали, що збігали з гір і тяглися вздовж тротуарів, розтікаючись по прохолодних зелених садах за глухими стінами. На своєму шляху вони підживлювали пальми й зарослі цитрусових, звучання струменів води прохолоджувало повітря не менше їхніх бризків.

Садово-паркове мистецтво завжди виявляло своє зацікавлення водою та її використанням. Талант і людська винахідливість презентували оригінальні способи використання води. В Персії та на Близькому Сході вода в гладких ставках, заповнених до самих країв настільки, що, здавалося, вона ось-ось переллється. Бережки таких ставків завжди ретельно ліпили й оформляли. Ця «посудина» з водою, була архітектонічною, а її конструкцію відпрацьовували з великою старанністю. Цінували здатність води віддзеркалювати та дарувати відчуття прохолоди навколишній природі.

Невеликі фонтани давали лише тоненький дзвінкий струмінь, що створювало колоритну атмосферу й затишок. Згодом цей спосіб був запозичений для іспанських садів. [4]

Водні сади Італії були розкішніші і активніші. Водні потоки брали початок з джерел високо в горах, потім їх розводили по жолобах на терасах, що розміщувалися на схилах гір, де вода, що біжить з висоти, перетворювалася на тисячі водоспадів, струменів, каскадів, водних стін і навіть фонтанів із сюрпризом. Останні могли раптово обливати гостей під час свята в саду. В Італії фонтани зводили на кожній площі, незалежно від її розмірів. Зазвичай фонтан стояв разом зі скульптурою, де вода й мармур сплitalися в нескінченній розмаїтості комбінацій. Причому такий органічний зв'язок двох протилежностей ускладнював уявлення про те, що тут діє активніше — вода чи мармур.

Води Франції спокійніші. Великі гладкі поверхні, що віддзеркалюють небо, розміщувалися у великих симетричних басейнах. Їхня геометрія, як і форма дерев та галявин, демонструвала ставлення французів до природи. Чудова природа — це та, котру добре організовано. Японський підхід діаметрально протилежний. Кожен ставок там був світом у мініатюрі. Кожен потік приховував у собі джерело, кожне озеро було оточене пагорбами й скелями — символом недоторканності природи, яку не можна тлумачити

однозначно, як мініатюрну модель стосунків між людиною та навколишнім світом.

Нині, прогрес сучасних технологій створює нові можливості для ефективного використання води в садово-парковому мистецтві. Історія часто звертає нашу увагу на складні випадки водопостачання садово-паркових об'єктів. На сьогодні великі й малі насосні установки дозволяють вирішити проблему водопостачання великого міста.

Відомо, що Людовік XIV запросив до себе на службу 3 тисячі швейцарських найманців, щоб побудувати канали, якими підводилася вода для фонтанів Версаля. Швейцарці працювали 2 роки, половина з них померла через малярію, так і не побачивши водні чудеса паркової архітектури Версаля.

Сучасні рекультиваційні насоси дозволяють успішно подолати більшість труднощів, і надають можливість багаторазово використання та без зайвих витрат добувати воду будь-якого об'єму. Крім того, клапани-регулятори й спеціальні сопла, що існують в асортименті, різних розмірів та форм, дозволяють створити будь-які необхідні гідравлічні ефекти [6].

Нині в садово-парковому мистецтві розрізняють кілька видів фонтанів, серед яких типовими є: класичні фонтани (композиції, що пов'язані з відповідною архітектурою); скульптурні фонтани (головний акцент таких фонтанів — скульптура); інтер'єрні фонтани (створюються для підтримання рівня оптимальної вологості в приміщеннях); фонтани-водоспади (фонтани, що імітують активне спадання води).

Останні досягнення в цій галузі — це програми зі змінними водними режимами й ефектами. Використання найсучасніших таймерів й програм, дозволяє створювати надзвичайні водні трюки. При цьому водні ефекти можна комбінувати з кольором та звуком і отримувати багатогранні комплекси (складні й прості), в яких вода є лише одним із багатьох елементів святкового оформлення.

Садово-паркове мистецтво України протягом десятиліть привертало увагу багатьох дослідників, особливо в період XIX–XX ст.

Численні об'єкти, що збереглися, створювалися як водні споруди архітектури та заповідники, окремі з них стали перлинами світового й українського садового мистецтва.

Сучасний сад неможливо уявити без водоймища: надзвичайно красиве, воно діє заспокійливо, дарує прохолоду. Крім того, вода — благодатний і вдячний матеріал, за допомогою якої дизайнер здатний звичайні речі перетворити на неймовірні.

Формою водойм нині нікого не здивуєш: сучасні матеріали та технології дозволяють робити ставки, дно яких покрито плівкою чи глиною, струмки з бетонованим дном і «відмитим» у бетоні галечником, що створює ілюзію кам'янистого дна, ставки та

струмки з рухомим підсвічуванням, великі й маленькі водоспади. Якщо на вашій ділянці є річка, то проблеми майже вирішені, залишається почистити та прикрасити те, що вже є, додавши рослин, зробивши містки чи архітектурні комбінації. Наприклад, дуже гарно виглядає настил над водною поверхнею, встановлений на стовпах, з альтанкою чи просто садовими меблями в композиції з декількома контейнерами. Не останню роль відіграє декоративне підсвічування: наприклад, опущене у воду, воно створить ефект внутрішнього її світіння — романтично й презентабельно. Можливе підсвічування на воді: матові кулі, що плавають, з електроживленням від батарейок, під час невеликого вітерця чи збурювання води починають рухатися, хаотично висвітлюючи фрагменти довкілля — усе це створює захоплююче видовище. Ще один оригінальний варіант підсвічування — «рухлива хвиля» вздовж струмка на березі чи на дні. [4, 6]

Найбільші водні споруди — ставки. Для імітації водоймищ характерне використання природних матеріалів у їх оформленні, незалежно від того, чим встелене дно; берег, зазвичай, дерновий, із застосуванням валунів чи плитняку, дрібної річкової гальки. Водні рослини — берегові, ставкові й болотні — висаджуються окремо одна від одної в контейнер (своєрідний модуль). Кількість їхня досить велика й вибір зумовлюється місцем розташування ставка (тінь — напівтінь — світло), залежністю рослин від освітленості та зовнішнім виглядом, тобто вибором дизайнера. Форма водоймища залежить від стильових особливостей саду: ставок правильної геометрії, одиничний чи в системі каскадів, дуже пасує регулярному саду. Система ставків може займати надто велику площу, у цьому разі доречніше говорити про сад води з перекидними містками, архітектурними спорудженнями, струмками, невеликими водоспадами й заводями з рибою. Не слід думати, що на всю цю витівку необхідний великий простір: мініатюрні водні сади (згадаємо досвід країни висхідного сонця) — цілком прийнятне для нас рішення.

Струмки з невеликими заводями зручніше робити, коли ділянка має перепад висот. Їхнє оформлення аналогічне до вищезгаданих варіантів, проте дно струмка краще обсіпати дрібною річковою галькою з невеликими округлими камінцями: на такому дні краще помітно рух води. Береги струмка можна засаджувати рослинністю чи обсіпати такою ж дрібною галькою й камінчиками [3].

Дуже гарні декоративні ставки правильної округлої форми з берегами, вимощеними плиткою чи рівно забетонованими. Акуратність і чіткість ліній, рівна поверхня води — це прекрасний партерний ставок. Доповненням до нього є високі дерева, що віддзеркалюються у воді, і грамотно зроблене підсвічування.

Наприклад, відображення підсвіченого дерева підкреслюватиме глибину ставка. Цей варіант водної композиції, якщо садиба створена в класичному стилі, може гідно замінити традиційний пейзаж.

Встановлювати в ставок фонтан чи ні — справа смаку [6]. Взявши за основу класичне сполучення матеріалів — води та каменю — можна майже для будь-якої садиби зробити декоративне водоймище, що відповідає вимогам стилю.

Як оригінально сполучити альпійську гірку і водоймище? Звичай роблять каскади, проте краще зробити одне чи кілька округлих невеликих альпійських озерець безпосередньо на гірці, розташувавши їх на різній висоті в оточенні ґрунтопокривних і невисоких хвойних рослин. Інший варіант конструкції — закопані невеликі округлі пластикові форми, контури яких декоровані плитняком, галькою й рослинами. Головне, щоб розмір каменів, якими обкладена пластикова ванна, був відповідним, аби вони не виглядали важкими плитами. Ширина декорування повинна складати приблизно $1/6$ — $1/8$ від діаметра відкритої поверхні води: головне — власне вода, важливо зробити акцент саме на ній, а не на декорі, який покликаний лише підкреслювати її поверхню.

Один з нестандартних варіантів — альтанка на воді. Якщо ставок імітує природний, найкраще виглядатимуть дерев'яна альтанка й місток до неї.

Розглянемо конкретний випадок. Водоймище має чітку форму, що повторює рисунок мостиння — з'єднання кіл. На найвіддаленішій її частині — кругла альтанка, що органічно поєднується з водою. Місток майже плоский, торкається води, перетинає водоймище по центру й упирається в альтанку. Альтанка має відповідати всім вимогам, заданим сформованою ділянкою, але при цьому привертати увагу й до себе, й до водойми. Можна робити її зі скла й металу з підсвічуванням стелі й води. Правильна лінія водоймища й чіткість ліній альтанки гармонійно вписуються в інший простір.

Мода і стилі в садово-парковому мистецтві змінювалися протягом значного історичного періоду, незмінним лишалося тільки одне — використання й формування води в різних системах водних конструкцій.

Оформлення сучасних садово-паркових об'єктів різного призначення садиб, палаців неможливе без облаштування ставків, каналів, декоративних басейнів, водних каскадів. Наявність води в різних її проявах надавала будь-якому архітектурному чи садово-парковому комплексу завершеного вигляду.

Люди завжди прагнули жити поблизу води — джерела живлення, «захисту від ворогів», засобом використання транспортних і торговельних шляхів, що підтверджувало тезу — «вода — джерело

життя». Саме тому штучні водоймища, декоративні фонтани, водоспади такі популярні були, є і будуть, і використання води в садово-парковому мистецтві зростатиме.

Підбиваючи підсумки щодо використання водних споруд та їхнього застосування в ландшафтному дизайні, слід зазначити, що аналіз аналогів і прикладів використання води у ландшафті дозволяє збагатити знання та практичні засоби з поліпшення навколишнього ландшафтного середовища. На сьогодні існує широкий спектр декоративних прийомів з використанням води, оскільки цей елемент відіграє не останню роль в організації ландшафту.

Ландшафтний дизайн — найдорожча й найпривабливіша гаульз дизайну. В Україні він перебуває лише на стадії розвитку. Й ґрунтовні знання щодо окремих складові ландшафтного дизайну дозволяють нашим архітекторам і дизайнерам конкурувати зі спеціалістами інших країн світу.

Отже, особливостями використання води й каміння в ландшафтному дизайні є: активне застосування різних стильових і композиційних прийомів в організації навколишнього середовища; використання води в ландшафтному дизайні різного типу й спрямування; ретельне планування ландшафтного простору за допомогою води, використання води у створенні композицій ландшафтного дизайну.

Список літератури

1. Голованов А. И. Ландшафтоведение / А. И. Голованов, Е. С. Кожанов, Ю. И. Сухарев. — М. : Колос, 2006. — 340 с.
2. Гроздинский М. Д. Естетика ландшафту: навч. посібник / М. Д. Гроздинский, О. В. Савицька. — К. : КНУ ім. Т. Шевченка, 2005. — 365 с.
3. Крижанівська Н. Я. Основи ландшафтного дизайну / Н. Я. Крижанівська. — К. : Кондор, 2009. — 220 с.
4. Лазарев А. Г. Ландшафтная архітектура / А. Г. Лазарев, Е. В. Лазарева. — Ростов-на-Дону: Фенікс, 2005. — 343 с.
5. Мак-Кой Питер. Ландшафтній дизайн: планирование, проектирование и дизайн приусадебного участка / Практ. енцикл.: [Пер. с англ.] / П. Мак-Кой, Т. Ивелей. — М. : РОСМЭН, 2001. — 511 с.
6. Свиртинберг Р. Водные сооружения в саду. Практическое руководство / Роджер Светинберг. — М. : Ниола-пресс, 2009. — 128 с.
7. Свириденко В. С. Лісівництво / В. С. Свириденко, О. Г. Бабіч, Л. С. Киричок. — К., 2005. — 278 с.

Надійшла до редколегії 17.02.2012 р.